

İrkçi Şiddetin Sessiz Ortağı Olmak: Kuru Beyaz Bir Mevsim'de Güney Afrika Apartheid Rejimini Yeniden Hatırlamak

Being a Quiet Partner of Racial Violence:

Remembering South Africa Apartheid Regime in A Dry White Season

Serkan DORA* Mustafa C. SADAĞOĞLU**

Araştırma Makalesi Research Article

Başvuru Received: 24.05.2023 ■ Kabul Accepted: 23.03.2024

ÖZ

Bu çalışmanın ilgi odağında yirminci yüzyılın büyük bir bölümünde Güney Afrika'da yaşayan yerli halkları ırkçı sömürüye maruz bırakan Apartheid rejimine karşı verilen mücadeleyi konu alan sinema filmleri bulunmaktadır. Bu maksatla girişi takip eden bölümde, bölgenin keşfiyle başlayan ve doğal kaynaklarının sömürülmesiyle devam eden ırkçı rejimin taşlarının dizildiği tarihsel gelişmeler ele alınmaktadır. Diğer yandan sömürgeci ırkçılığın kurumsallaştığı yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren yerli halklar ve muhalif hareketler tarafından rejime karşı verilen mücadeleye geniş olarak değinilmektedir. Bu çerçevede çalışmanın araştırma evrenine toplam altı sinema filmi dâhil edilmekte ancak rejime karşı verilen mücadeleyi dramatik anlatısının odağına koyması nedeniyle A Dry White Season (Kuru Beyaz Bir Mevsim, 1989) adlı sinema filmi çalışmanın araştırma örneklemini olarak incelenmektedir. Dolayısıyla amaçlı örneklem yöntemiyle belirlenen sinema filminin seçiminde, dramatik anlatının omurgasını oluşturan "beyaz kahramanın tanık olduğu bir dizi olay neticesinde güvenli alanından çıkması ve ırkçı şiddet ve sınıf sömürüsüne dayalı maddi gerçekliğin farkına varması" etkili olduğu söylenebilir. Böylece çalışmanın merak odağını oluşturan "kahramanın maddi gerçekliği mağdurun gözünden görmesiyle değişen tercihleri ve ırkçı şiddetin sessiz ortağı olmama mücadelesi" betimsel analiz yöntemiyle anlaşılmalı gayret edilmektedir. Çalışma neticesinde, sinemanın muhalif hareketler ve toplumsal değişim üzerindeki tayin edici gücüne dikkat çekilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sinema, Güney Afrika, Apartheid, İrkçi Şiddet, Sömürü.

ABSTRACT

The focus of the study is the movies about the struggle against the Apartheid regime, which subjected the indigenous peoples living in South Africa to racist exploitation for most of the twentieth century. For this purpose, in the section that follows the introduction, the historical developments that started with the discovery of the region and continued with the exploitation of its natural resources, in which the stones of the racist regime were laid, are discussed. On the other hand, since the second half of the twentieth century, when colonial racism was institutionalized, the struggle against the regime by indigenous peoples and opposition movements has been extensively mentioned. In this framework, a total of six movies are included in the research universe of the study, but the movie named A Dry White Season (1989) is examined as the research sample of the study, since it puts the struggle against the regime at the center of its dramatic narrative. Therefore, it can be said that "the white hero's coming out of his comfort zone as a result of a series of events he witnessed and becoming aware of the material reality based on racist violence and class exploitation", which constitutes the backbone of the dramatic narrative, was effective in the selection of the motion picture, which was determined by the purposeful sampling method. Thus, the study's focus of interest, "the hero's changing preferences as he sees the material reality through the eyes of the victim and his struggle not to be a silent partner of racist violence" is attempted to be understood through descriptive analysis. As a result, the study draws attention to the decisive power of cinema on dissident movements and social change.

Keywords: Cinema, South Africa, Apartheid, Racist Violence, Exploitation.

Giriş

Portekizli denizci ve kâşif Bartolomeu Dias'ın Ümit Burnu'nu geçmesi ardından keşfedilen Güney Afrika; on yedinci yüzyıldan itibaren başta Portekiz olmak üzere Hollanda, İspanya ve nihayet Britanya'nın hâkimiyetine girmiştir. Yirminci yüzyılın ikinci yarısına kadar Britanya Milletler Topluluğu (Commonwealth of Nations) üyesi olarak kalan ülkede yaşayan yerli halklar, bu tarihten itibaren beyaz azınlığın iktidarında ve ırk ayrımcılığı ile sınıfsal sömürüye dayalı baskıcı Apartheid rejimiyle yönetilmiştir. Dolayısıyla ülkede çoğunluğu oluşturmalarına karşın başta yerli halklar olmak üzere melezler ve diğer topluluk mensupları, ayrıcalıklı konumları yasalarla korunan beyaz azınlığın çıkarlarını gözetken ırkçı rejimin baskı ve kısıtlamalarına maruz kalmıştır (Cottrell, 2005, s. 13). Diğer yandan ülkenin sahip olduğu kaynakları beyaz azınlığın tekeline bırakan ırkçı rejimi protesto etmek amacıyla düzenlenen barışçı gösterilerin dahi orantısız güç kullanılarak bastırılması zaman içinde rejime yönelik öfkeyi büyütürken, ülke geneline yayılmasına neden olmuştur. Rejime yönelik muhalif hareketlerin hedefinde, sömürüye dayalı uygulamalar ile devlet destekli ırkçı şiddet kadar beyaz azınlığın yönetsel gücünü aldığı yasalarla gündelik hayatın işleyişi dâhilinde ayrımcılığı normalleştiren yerleşik değerler sistemi bulunmaktadır. Bu nedenle muhalif hareketlerinin genel karakteristiği 'tüm yurttaşları içine alan kapsayıcı bir adalet beklentisinden kaynaklanan herkesin yasalar önünde eşit ve özgür birer birey olarak kabul edilmeleri' şeklinde özetlenebilir. Yirminci yüzyıla yayılan süreçte Güney Afrika'da yaşayan başta yerli halklar olmak üzere melezlerle beyaz olmayan toplulukların ırkçı sömürü ve ayrımcılığa maruz bırakıldığı Apartheid rejimine karşı verilen mücadeleyi odağa alan sinema filmlerinin çalışmanın merak odağında bulunması dolayısıyla girişi takip eden bölümde

ülkenin keşfiyle başlayan, doğal kaynakların sömürülmesiyle devam eden sürece ilişkin tarihsel gelişmelere değinilmektedir. Devamındaysa geçtiğimiz yüzyılın özellikle ikinci yarısından itibaren beyaz azınlığın ayrıcalıklı konumunu önceleyen Apartheid rejimine karşı ülke genelinde mücadele eden muhalif hareketler üzerinde durulmaktadır. Bu çerçevede Güney Afrika'da yaşayan yerli halkların ırkçı şiddet ve sınıfsal sömürüye karşı vermiş oldukları mücadeleyi dramatik anlatısının odağına alan "*Cry Freedom (Özgürlük Çığlığı, 1987)*, *A Dry White Season (Kuru Beyaz Bir Mevsim, 1989)*, *Goodbye Bafana (Özgürlüğün Rengi, 2007)*, *Invictus (Yenilmez, 2010)*, *Winnie Mandela (Winnie, 2011)*, *Mandela: Long Walk to Freedom (Mandela: Özgürlüğe Giden Yol, 2013)*" olmak üzere toplam altı sinema filmi çalışmanın araştırma evreni olarak belirlenmiştir. Diğer yandan André Philippus Brink¹ tarafından 1979 yılında yayınlanan aynı adlı romandan Euzhan Palcy yönetmenliğinde sinemaya uyarlanan *Kuru Beyaz Bir Mevsim (1989)* adlı sinema filmi; beyaz bir öğretmen tarafından yerli halklara uygulanan şiddete karşı verilen mücadeleyi dramatik anlatısının odağına koyması nedeniyle amaçlı örneklem yöntemiyle belirlenerek, incelenmektedir. Dolayısıyla örneklem seçiminde Andre P. Brink'in rejim tarafından yasalarla korunan beyaz azınlığa mensup olması yanı sıra filmde hikâye edilen beyaz öğretmenin bir dizi gelişme sonrası konforlu alanından çıkması; ayrımcılık, şiddet ve sömürüye maruz kalan ötekinin gözünden maddi gerçeklerin farkına varması etkili olmuştur. Bu minvalde kahramanın ırkçı şiddet, sömürü ve ayrımcılık tarafından kuşatıldığı objektif koşulların farkına varması ve gerçekte olup, bitenleri mağdurun gözünden görmesiyle değişen tercihleri önem taşımaktadır. Zira bu durum, sinema ya da edebiyat gibi anlatı türlerinin toplumsal değişim üzerindeki tayin edici gücünü ortaya çıkarmakta, özellikle sinemanın

1 Güney Afrika'nın tanınmış yazarlarından André P. Brink, Afrikanca kaleme aldığı kitapların rejim tarafından sansürlenmesi üzerine ülke dışında yayınlanmak üzere İngilizce yazmak zorunda kalmıştır. Eserlerinde Apartheid rejimi esnasında yaşanan insan hakları ihalleri ile adaletsizlikleri ele alan Brink; 1976 yılında "*An Instant in the Wind*" adlı kitabı, 1978 yılında "*Rumors of Rain*" (1978) adlı kitabı ve nihayet 1979 yılında aynı adla 1989 yılında sinemaya uyarlanacak "*A Dry White Season*" adlı kitabı yayınlamıştır. Apartheid rejimine karşı eleştirel tutumuyla dünya çapında tanınan yazar pek çok ödüle layık görülmüştür.

gerçekleri görünür kılma ve hafıza üzerindeki gücü nedeniyle önem kazanmasına neden olmaktadır.

İrkçi Apartheid Rejiminin Kısa Tarihi

Güney Afrika, Portekizli denizci ve kâşif Bartolomeu Dias'ın 1488 yılında Afrika kıtasının güney ucunda bulunan Ümit Burnu'nu ilk kez geçmesi ardından keşfedilmiş ve hemen ardından Hindistan'a giden yeni baharat yolunun üzerinde olması nedeniyle bu tarihten itibaren Avrupalı tüccar denizciler tarafından kullanılan en önemli limanlardan biri haline gelmiştir. Dolayısıyla ülkenin sahip olduğu kaynakların Avrupa tarafından gasp edilmesinin başlangıcı oldukça eskiye dayanmaktadır. Hollandalı tüccar denizcilerin 1652 yılından itibaren ülke genelinde kurduğu koloniler aracılığıyla sömürgeci faaliyetlere girişmesi ve yerli halkları köleleştirmesinden sonra Güney Afrika, on dokuzuncu yüzyıldan itibaren Britanya Milletler Cemiyeti üyesi yapılmıştır. Dolayısıyla Güney Afrika'nın keşfi, bir yandan yerli halkların köleleştirilmesi ve doğal kaynaklara el koyulması şeklinde tamamlanan sömürgeci faaliyetlerin kurumsallaşmasına vesile olurken; kıta genelindeki yerli halkların tarafında ten renginin belirleyici olduğu ırkçı bakış açısının içselleştirilmesine neden olmuştur (Blackwood, 1930, s. 137-168). Bu çerçevede on sekizinci yüzyıldan itibaren Afrika kıtası geneline yayılan sömürgecilik faaliyetleriyle eşzamanlı olarak pek çok Avrupa ülkesinde ırkçı eğilimlerin doruğa ulaşması birbirinden bağımsız düşünülemez. Dahası Britanya Milletler Cemiyetinden ayrılması sonrası ülkede kalan beyaz azınlığın sahip olduğu ırkçı eğilimler doğrultusunda rejim, ülke genelinde etkili olabilmektedir².

Apartheid rejimi, temel olarak beyaz azınlığın yerli halklar üzerinde kurmuş olduğu polis baskısı ya da devlet terörüne dayalı tahakküm kurma çabaları üzerinden tarif ediliyor olsa da, sınıfsal sömürüye dayalı bir dizi iktisadi pratik sayesinde rejimin kendini yeniden üretebildiği gözden kaçmamalıdır. Bu çerçevede özellikle geçtiğimiz yüzyılın ikinci yarısından itibaren yabancı yatırımlar sayesinde büyüyen endüstriyel üretimin ihtiyaç duyduğu işçi sınıfının oldukça önemli kısmını oluşturan yerli halkların düşük ücret karşılığında çalıştırılmaları ya da en temel özlük haklarından mahrum bırakılmaları öncelikle rejimin sınıfsal sömürüye dayalı işleyişine dair bir dizi önemli ipuçları ortaya koymaktadır. Buna göre, çalıştıkları sanayi tesislerinin bulunduğu büyük kentlerde mülk edinmelerinin dahi önüne geçilmek maksadıyla yerel halklara mensup işçi iskânının izne bağlanması, rejimin kanun gücü ve bürokrasiden beslenen kurumsallaşmış ayrımcılığını kanıtlamaktadır. Dolayısıyla ayrıcalıklarını kaybetmek istemeyen beyaz azınlık tarafından yerli halklara reva görülen yaşam koşullarının giderek ağırlaşması, eş zamanlı olarak ülke genelinde etkili olan bir dizi muhalif hareketin fitilini ateşlemiştir. Bu minvalde yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren yerli halklara mensup işçiler tarafından oluşturulan Afrika Maden İşçileri Birliği (African Mine Workers Union-AMWU) öncülüğünde, yaşam koşullarının iyileştirilmesi talebiyle düzenlenen gösteri yürüyüşlerinde bir yandan ırkçı rejim protesto edilirken; diğer yandan üretimi geçici de olsa durduran genel grev ilan edilmiştir. Ancak yerli halkların başını çektiği işçi sınıfı muhalefeti, beyaz azınlığın daha sert önlemler almasına ve özellikle Nasyonalist Afrikaner Partisi (Afrikaans: Nasionale Party-NP) tarafından öncülük

2 Apartheid rejiminin ırkçı sömürüye dayalı baskıcı yönetimi, bizzat rejim tarafından benimsenen politikalarla ziyade iktisadi uygulamalarda somutlaşıyordu. Sözgelimi 1950 yılında nüfusun %20'sini oluşturan beyaz azınlık, 1970 yılında %18'e, 1975 yılında %16'ya gerilemiş olmasına rağmen ülke kaynaklarının %75 gibi büyük bir bölümüne, ülke topraklarının %87'sine sahipti. Buna mukabil nüfusun ezici çoğunluğunu oluşturan yerli halklar, ekilebilir toprakların sadece %13'ünü kullanabiliyordu. Diğer yandan beyaz azınlığın kullanımına açık hastane, okul, üniversite ve kamusal alanların dışına itilen yerli halklar, çalışma hayatını düzenleyen iş kanunları aracılığıyla çoğunluğunu oluşturdukları işçi sınıfına yönelik uygulanan temel haklar ve iş güvencesinden mahrum bırakılarak, düşük ücretlerle çalıştırılıyordu (Karaağaçlı ve Turgut, 2019). Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organization-ILO) tarafından 1963 yılında yayınlanan bir açıklamada; çalışma hayatını düzenleyen ırkçı sömürüye dayalı yasalar nedeniyle kalıcı barış tesisi önünde engel olduğu düşünülen Güney Afrika hükümeti, ülkede yaşayan istisnasız herkesin yaşam haklarına saygı gösterme taahhüdünü yerine getirme konusunda uyarılmıştır (Grawitzky, 2013).

edilen anayasa eliyle ayrımcılık ve sömürünün ülke genelinde kurumsallaşması için güçlü adımlar atılmasına neden olmuştur. Dolayısıyla bu tarihten itibaren beyaz azınlığın ayrıcalıklı konumunu devam ettirebilmek amacıyla yerli halklara yönelik baskıcı uygulamalar daha planlı, daha örgütlü ve kanuni hale gelmiştir. Sonunda 1948 yılında yapılan seçimlerde Nasyonalist Afrikaner Partisinin seçimleri kazanmasıyla iktidarı ele geçiren ırkçı hükümet eliyle beyaz üstünlüğüne dayalı ırkçı Apartheid rejimi hayata geçirilmiştir (Karaağaçlı ve Turgut, 2019, s. 3-4).

Nasyonalist Afrikaner Partisi tarafından uygulanan ırkçılığın siyasal, iktisadi ve sosyal yaşamın hemen her alanına yayıldığı 1950'li yıllarda, yerli halkların kontrol edilmesi için ihtiyaç duyulan tüm yasalar birer ikişer parlamentodan geçirilmiştir. Sözgelimi 1949 yılında çıkarılan bir yasaya göre, yerli halktan kimselerin beyaz azınlığa mensup kimselerle evlenmesine; 1950 yılında çıkarılan bir başka yasaya göre, yerel halktan kimselerle beyaz azınlık arasında cinsel ilişki kurulmasına yasak getirilmiştir (Clark ve Worger, 2004, s. 51). Bu süreçte, rejimin mızrak ucu olarak kullandığı iç güvenlik aygıtı ile yerel polisler tarafından uygulanan oldukça sert denetim nedeniyle evlere düzenlenen baskınlar rejimin sıradanlaşan birer rutini haline gelmiştir (Tural, 2012). Apartheid rejimi esnasında eğitim alanında alınan tedbirler beyaz azınlığın ayrıcalıklı konumunun devamına yönelik polisiye önlemler kadar titizlikle uygulanmıştır. Sözgelimi 1954 yılında yürürlüğe giren Bantu Eğitim Yasası (Bantu Education Act); yerel halklara mensup çocukları, akıl ya da yaratıcılıktan ziyade kol gücüne dayalı ve yoğun emek gerektiren mesleklere hazırlamak dolayısıyla birer yetişkin olduklarında beyaz azınlığa daha kolay boyun eğmelerini sağlamak amacıyla kurgulanmış bir dizi içeriğe sahipti (Britannica, 2022a). Ancak 1950'li yıllar aynı zamanda ırkçı rejime karşı ülke genelinde mücadele eden sivil toplum örgütlerinin eylem birliği içinde direnişe geçtiği yeni bir dönemin kapılarını aralamıştır. Bu örgütler arasında Afrika Ulusal Kongresi (African National Congress-ANC), Natal Hintli Kongresi (Natal Indian Congress-NIC), Güney Afrika Renkli Halklar Örgütü (The

South African Coloured People's Organizations-SACPO) ile sol görüşlü beyaz yurttaşlar tarafından kurulan Güney Afrika Demokratlar Kongresi (The South African Congress of Democrats-SACOD) bulunmaktadır. Bu çerçevede 1955 yılında yayınlanan Özgürlük Bildirgesinde (Freedom Charter) istisnasız tüm yurttaşların siyasal, iktisadi, sosyal ve kültürel özgürlüğünü garanti altına alacak yeni bir anayasa talep edilmekteydi (Britannica, 2022b). Bu süreçte ülkenin en büyük kentlerinden biri olan Johannesburg yakınlarındaki Sharpeville kasabasında Pan Afrikanist Kongre (Pan Africanist Congress of Azania-PAC) üyesi öğrenciler tarafından düzenlenen protesto yürüyüşüne polisin sert müdahalesi neticesinde açılan ateş nedeniyle 21 Mart 1961 günü onlarca genç hayatını kaybetmiştir (Fatton, 1986). Sharpeville'de yaşananlar, Nasyonalist Afrikaner Partisi hükümetine karşı muhalefetin büyümesine ve ANC ile PAC taraftarları arasında silahlı propaganda eylemlerinin tek çözüm olduğu kanısının güçlenmesine neden olmuştur. Diğer yandan eylemleri önlemek amacıyla ceza yasasında yapılan değişikliklerle eylemcilere ağır yaptırımlar getirilmesi, çok geçmeden ülke genelindeki hapisanelerde politik tutsak sayılarını görülmemiş seviyede arttırmıştır. Bu dönemde silah zoruyla hükümeti devirmek amacıyla sabotaj eylemleri planlamakla suçlanan ANC mensuplarının yargılandığı Rivonia davasının 12 Haziran 1964 günü yapılan karar duruşmasında, hareketin önde gelen liderlerinden biri olan Nelson Mandela başta olmak üzere pek çok eylemci ömür boyu hapse mahkûm edilmişlerdir (Uçkan, 1986, s. 165).

Sharpeville olayları ardından gerek ANC, gerekse PAC kadrolarına yönelik yıldırma amacıyla hayata geçirilen geniş kapsamlı tutuklama ve infazlar yerli halklar üzerinde hissedilir derecede baskı oluştursa da, rejime yönelik öfkenin büyümesine ve 1970'li yıllardan itibaren hükümet karşıtı gençlik hareketlerinin güçlenmesine neden olmuştur. Bu minvalde rejim baskısı ile polis terörünün doruğa ulaştığı 1960 ila 70'li yılların doğurduğu Siyahi Bilinç Hareketi (The Black Consciousness Movement-BCM) her ne kadar

güçlü dini referanslarla kendini tarif etmiş olsa da (Hadfield, 2016), ırkçı ve baskıcı bir rejim altında yaşamak zorunda kalan yerel halkların kurtuluş için atmaları gereken ilk adımın ten renkleriyle gurur duymaları olduğuna ilişkin oldukça önemli bir paradigma değişimi önermesi ardından yerli halklar arasında öncelikle siyahi bilincin yeniden inşa edilmesi, mücadelenin ana eksenine haline gelmiştir (Biko, 2002, s. 61-72). Böylece kurtuluşu, daha çok politik alanda gerçekleşmesi beklenen bir dizi şarta bağlayan geleneksel hareketlerden farklı olarak; kurtuluşun yerli halkların bizzat kendi zihinlerini dönüştürebilmeleriyle mümkün olabileceği fikri öne çıkmıştır³.

Güney Afrika Apartheid rejimini düzenleyen yasaların 1990'lı yıllarda yürürlükten kaldırılmasıyla Nelson Mandela önderliğindeki ANC yasal hale gelmiş ve yaklaşık 27 (yirmi yedi) yıllık hapislikten sonra aralarında parti yönetici kadrolarının da bulunduğu pek çok tutsak özgürlüklerine kavuşmuştur. Ülkenin geleceğini belirlemek amacıyla siyasi partilerin de katılımıyla yapılan görüşmeler ardından yeni bir anayasa yapılabileceği kadar kurulacak geçici hükümetin ülkeyi yönetmesi hususunda anlaşmaya varılmış ve böylece 1993 yılında yeni bir anayasa konusunda uzlaşma sağlanması üzerine yapılan seçimler neticesinde ülke tarihinde ilk kez demokratik yollarla seçilen Nelson Mandela liderliğinde yeni bir hükümet kurulmuştur. Bu süreçte yıllarca devam eden ırkçı Apartheid rejimi tarafından işlenen insanlık suçlarının soruşturulması amacıyla kurulan Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu (Truth and Reconciliation Commission of South Africa-TRC) geçmişle hesaplaşmak yerine birlikte yaşanabilir bir gelecek kurmak amacıyla hareket etmiştir (Freeman, 2006, s. 24). Zygmunt Bauman bu hareketi büyük oranda Mandela'nın verdiği ilhama

bağlamaktadır. Zira Güney Afrika'da yaşayan tüm halklar ırkçı şiddet, sömürü ve nefretle geçen uzun yılların ardından kendilerine barış içinde yeni bir yaşam inşa edebilmişlerdir (Bauman ve Donskis, 2020, s. 50).

Araştırmanın Amaç ve Önemi

Çalışma, geçtiğimiz yüzyılın tümüne yayılan oldukça geniş bir süreçte başta yerli halklar olmak üzere melezler ile beyaz olmayan tüm göçmenlerin ırkçı ayrımcılığa maruz bırakıldığı Güney Afrika Apartheid rejimine karşı verilen mücadele ile bu mücadeleyi odağa alan sinema filmlerini incelemektedir. Bu maksatla öncelikle ülkenin on altıncı yüzyılda keşfiyle başlayan ve geleneksel yöntemlerle sömürülmesiyle devam eden sürece ilişkin tarihsel gelişmeler çalışmanın girişini takip eden bölümde ele alınmış ve beyaz azınlığın ayrıcalıklı konumlarını pekiştirmeye yönelik Apartheid rejimi ile rejime karşı verilen mücadelelerin tarihi hatırlanmıştır.

Araştırma Evreni ve Örneklem

Çalışmanın araştırma evreninde Güney Afrika'da yaşayan yerli halklara yönelik sınıfsal sömürüye dayalı Apartheid rejimine karşı verilen mücadeleyi odağa alan "*Özgürlük Çığı (1987), Kuru Beyaz Bir Mevsim (1989), Özgürlüğün Rengi (2007), Yenilmez (2010), Winnie (2011), Mandela: Özgürlüğe Giden Yol (2014)*" olmak üzere toplam altı sinema filmi bulunmaktadır. Seçili sinema filmlerinin bir kısmı ırkçı rejime karşı verilen mücadelelerin kişiselleştirilmiş hikâyelerinden oluşurken; kalanları, birlikte yaşam idealine ulaşmaya yönelik bir dizi yüceltme içermektedir. Dolayısıyla çalışmanın ulaşılabilir araştırma evreni olarak seçili sinema filmleri aracılığıyla ulaşılan verilerden elde edilen bulgular ortaya koyulmaktadır (Karasar, 1982, s. 147).

3 Güney Afrika'da 1970'li yılların koşullarında Siyahi Bilinç Hareketi (BCM) tarafından öne sürülen yaklaşım, siyahilerin öncelikle siyahi olmanın değerine inanmaları gerektiği esasına dayanmaktadır. Bu minvalde devlet okullarında eğitim gören siyahi çocuklardan alınan ücretlerin fahiş bir şekilde arttırılması nedeniyle Stephan Bantu Biko adlı siyahi bir tıp öğrencisi öncülüğünde 1976 yılında başlatılan barışçı protesto gösterileri, rejimin polis güçleri tarafından büyük bir şiddetle bastırılmış ve açılan polis ateşi yüzlerce çocuğun ölümüne neden olmuştur. Binden fazla öğrencinin yaralandığı gösterilere liderlik eden Stephan Bantu Biko ise tutuklu olduğu cezaevinde vahşice katledilmiştir. Apartheid rejimin polis güçleri tarafından işlenen cinayetin ardından Biko'nun hayatını konu alan ve Richard Attenborough tarafından yönetilen *Özgürlük Çığı (1987)* adlı sinema filmi, rejimin ırk ayrımcılığına dayalı uygulamalarına yönelik küresel tepkinin büyümesine neden olmuştur (Mufson, 1990).

Tablo 1
Araştırma Evreni

Filmin Adı	Yönetmen	Dramatik Vurgu
Özgürlük Çığı (1987)	Richard Attenborough	Richard Attenborough tarafından yönetilen filmde; Siyahi Bilinç Hareketi (The Black Consciousness Movement-BCM) liderlerinden Stephan Bantu Biko'nun mesajlarını dünyaya duyurmak uğruna tehlikeli bir yolculuğa çıkan gazetecinin hikâyesi anlatılmaktadır.
Kuru Beyaz Bir Mevsim (1989)	Euzhan Palcy	Euzhan Palcy tarafından sinemaya uyarlanan filmde, ırkçı rejim ve devlet terörünü açığa çıkarmaya yönelik siyahiler tarafından verilen mücadelenin zaman içinde parçası haline gelen beyaz öğretmenin tanık oldukları hikâye edilmektedir.
Özgürlüğün Rengi (2007)	Bille August	Bille August tarafından yönetilen filmde, Apartheid rejimi esnasında siyahilere karşı ırkçı tutum içindeki beyaz bir gardiyanın Afrika Ulusal Kongresi (African National Congress-ANC) lideri Nelson Mandela ile geçirdiği hapisane yılları ardından değişmesi ve siyahilere yönelik ırkçı tutumunu sorgulamasını hikâye etmektedir.
Yenilmez (2010)	Clint Eastwood	Clint Eastwood tarafından yönetilen filmde Nelson Mandela'nın seçtiği ilk yıllar odağa alınmakta ve geçmişin lanetli mirası üzerine gelecek inşa edebilmenin ancak sporun ortak diliyle mümkün olabileceği vurgulanarak, 1995 dünya kupası elemelerinde futbol millî takımına verilen desteğin hikâyesi anlatılmaktadır.
Winnie Mandela (2011)	Darrell Roodt	Darrell Roodt tarafından yönetilen filmde Winnie Mandela odağa alınmakta ve eşinin uzun hapis yıllarında verdiği mücadeleye paralel Winnie Mandela'nın vermek zorunda kaldığı mücadele hikâye edilmektedir.
Mandela – Özgürlüğe Giden Yol (2013)	Justin Chadwick	Justin Chadwick tarafından yönetilen filmde, Nelson Mandela'nın ırkçı Apartheid rejime karşı verdiği mücadele kronolojik olarak takip edilmektedir. Bu minvalde küçük bir taşra kasabasında başlayan çocukluğundan başlayarak, Mandela'nın mücadele yılları ve uzun hapisane süreciyle nihayet demokratik seçimlerle ülkenin başına gelişi hikâye edilmektedir.

Andre P. Brink tarafından 1979 yılında yayımlanan aynı adlı romandan Euzhan Palcy tarafından sinemaya uyarlanan *Kuru Beyaz Bir Mevsim (1989)* adlı sinema filmi, çalışmanın amaçlı örnekleme olarak belirlenmiştir. Film, Güney Afrika'da hüküm süren beyaz üstünlüğüne dayalı Apartheid

rejiminin acımasızca uygulandığı bir dönemde, beyaz bir öğretmenin sınıfsal sömürü ve ırkçı şiddet tarafından kuşatılmış hayatının farkına varması, maddi gerçekliği mağdurun gözünden görmesi ve duygudaşlık geliştirerek, değişen öncelikleri bakımından incelenmektedir.

Tablo 2
Araştırma Örnekleme

Filmin Adı	A Dry White Season (Kuru Beyaz Bir Mevsim)
Yönetmen	Euzhan Palcy
Yazar	André Brink
Yapım	Metro-Goldwyn-Mayer Pictures
Yapım Yeri ve Yılı	Amerika Birleşik Devletleri-1989
Senaryo	Colin Welland, Euzhan Palcy
Müzik	Dave Grusin
Oyuncular	Donald Sutherland (Ben), Janet Suzman (Susan), Zakes Mokae (Stanley), Jürgen Prochnow (Yüzbaşı Stolz), Susan Sarandon (Melanie), Marlon Brando (McKenzie), Winston Ntshona (Gordon), Thoko Ntshinga (Emily), Rowen Elmes (Johan), Bekhithemba Mpof (Jonathan).
Süre ve Özellikler	1 Saat 46 Dakika- İngilizce, Renkli

Araştırma Yöntemi

Andre Brink'in aynı adlı romanından Euzhan Palcy tarafından sinemaya uyarlanan çalışmanın amaçlı örnekleme olarak belirlenen *Kuru Beyaz Bir Mevsim (1989)* adlı sinema filmi, ayrıntılı gözlem ve izleme deneyimi sonrası nitel araştırma yöntemi kullanılarak, betimsel analize tabi tutulmuş ve yorumlanmıştır (Fox, 1969, s. 325). Örneklemin belirlenmesinde amaçlı örneklem yönteminin tercih edilmesi, yöntemin olasılıklara yer bırakmayan ve nihai amacı önceden belirlenmiş araştırma konularına yönelik çözümlenebilir yapılabilmeye olanak tanıyan işlevinden kaynaklanmaktadır. Yöntem araştırma konusuna bağlı olarak değişkenler arasında bağ kurma ya da toplumsal olguları anlama maksadıyla girilen bu türden araştırmalarda yoğun olarak kullanılmakta ve araştırma konusuna ilişkin ayrıntılı değerlendirmeler yapılabilmesine imkân vermektedir (Liamputtong, 2013). Dolayısıyla seçilen örneklem, çalışma probleminin ve çalışmanın merkezi durumunda olduğu gibi incelenen olgunun anlaşılmasına yönelik zengin bilgiler sunabilecek niteliktedir (Baltacı, 2018, s. 266). Amaçlı örneklem olarak seçilen film betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmektedir. Betimsel analizin amacı elde edilen verileri sistematik ve açık bir biçimde betimlemektir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanmakta ve yorumlanmakta, neden-sonuç ilişkileri irdelenmekte ve birtakım sonuçlara ulaşılmaktadır. Ayrıca betimsel analizde gözlenen ve görüşülen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara da sık sık yer verilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 224). Bu bağlamda film izleme deneyimi sırasında gözlenen çarpıcı diyaloglar doğrudan alıntılanarak aktarılmıştır. Filmde dramatik anlatı odağa alınmakta ve bu anlatı çalışmanın merak odağını oluşturan kahramanın, maddi gerçekliği mağdurun gözünden görmesiyle değişen öncelikleri üzerinden yorumlanmaktadır.

Dramatik Anlatı ve Bulgular

Bir sabah uyandığında içinde iğneleyici ve rahatsız edici bir şeyler hissediyorsun ve ne olduğunu anlamıyorsun. Bir banyo alıp, odana dönüyorsun. Ansızın, aynanın önünden geçerken kendini görüyorsun. Duruyorsun. Kendine

bakıyorsun. Kendine çıplakken bakıyorsun. Her gün aynada gördüğün yüz ve beden. Hiçbir zaman gerçekten görmediğin, gerçekten bakmadığın. Birdenbire bir şok geliyor, çünkü tamamen yabancı birine bakıyorsun (Brink, 1991, s. 147).

Kuru Beyaz Bir Mevsim adlı sinema filminde zaman zaman toplumsal gerçeklikle paralel kurgulanmış görüntüler eşliğinde esas teması ırkçılık olan Apartheid rejiminden bir dönem hikâye edilmektedir. İrkçi rejimin yerli halklar üzerindeki hasarını ilk elden deneyimlemek uğruna siyahi bir yönetmenin, hali hazırda rejimin hüküm sürdüğü bir dönemde kurbanlarla yaptığı görüşmeler neticesinde filmi çekmiş olması (Palcy, 2022) roman ya da sinema filmlerinin üretildikleri dönemin siyasi, iktisadi ve toplumsal koşullarından bağımsız düşünülmemeyeceği gerçeğini bir kez daha ortaya koymaktadır. Dönemin baskıcı koşulları sebebiyle Zimbabwe'de ve İngiltere'deki Pinewood stüdyolarında çekilen filmin başlangıç sekansı, Jonathan (*Bekhithemba Mpofo*) adlı siyahi bir çocukla Johan (*Rowen Elmes*) adlı beyaz bir çocuğun varlıklı beyazların ikamet ettiği bir banliyö evinin bahçesinde futbol oynadıkları sahneyle açılmaktadır. Güney Afrika'da 1976 yılını odağa alan filmde siyahi bir çocukla beyaz bir çocuğun neşe içinde futbol oynadıkları bu sahne toplumun tümünü kuşatan bir paradoksa işaret etmekte ve esasında toplumsal gerçekliği temsil etmemektedir. Zira rejim, siyahi bir çocukla beyaz bir çocuğun neşe içinde futbol oynayacağı koşullardan uzak siyahileri, ayrıcalıklı beyazların itaatkâr birer hizmetkârı tasavvuru üzerine kuruludur. Bu sahne –filmin çekildiği 1989 yılında- ancak istenebilecek ya da umulabilecek bir toplumun geleceğine ilişkin iyimser bir hayaldir (Mistry, 2018). Johan, beyaz çocukların devam ettiği bir okulda eğitim görmektedir. Babası Ben (Donald Sutherland) de aynı okulda tarih öğretmenidir. Jonathan ise siyahilerin devam ettiği bir okulda okumaktadır. Babası Gordon (Winston Ntshona) ise Ben'in evinde bahçıvanlık yapmakta ve çocuklar bu nedenle birbirlerini tanımaktadır.

Film boyunca birbiri ardı sıra devam eden pek çok sahnede sadece siyahilerle beyazların değil, yaşlı siyahilerle genç siyahilerin ya da rejime destek veren beyazlarla rejime destek vermeyen

beyazların farklı hayatları keskin bir tezat içerisinde izleyiciye hatırlatılmaktadır. Söz gelimi ilk sahnede bir yanda her şeyin farkında olan ama hiçbir şey karışmadan içki içip, gevezelik eden yaşlı siyahilerin bıkkın yüzleri ekranı doldururken, hemen ardından gelen sahnede dünyayı değiştirme azmi içinde bir grup siyahi gencin öfkeli yüzleri izleyiciyi karşılamaktadır. Yaşlılar, gençlerin çıkardığı “patırtıdan” şikayetlenirken gençler, yaşlıların her şeyi bu denli kolay kabul etmelerine öfkeli. Çok geçmeden kavganın öteki tarafını oluşturan hükümet güçleri ortaya çıkar ve son derece sert yöntemlerle gençlere saldırır. Barışçı üstelik küçük bir eylemi bastırırken bile öfkeleri yüzlerinden okunan rejim polislerinin o esnada sokakta top oynayan küçük Jonathan'ı gözaltına almasıyla doruğa ulaşan gerilim, takip eden bir sonraki sahnede yerini güneşli bir güne ve içinde sadece beyazların olduğu bir futbol stadyumuna bırakır. Burada İngiliz menşeli rugby oynayan ve içlerinde Johan'ın da olduğu çocuklara karşı sevgi dolu sıradan insanlar tarafından desteklenen neşeli bir müsabakaya tanık oluruz. Ancak üçüncü sahnede tezat yeniden ortaya çıkar ve gözaltına alınmış siyahi çocukların polis karakoluna zorla getirilişleri bir anda sahneyi doldurur. Devam eden sahnede kamera, evinin bahçesinde ailesiyle birlikte yemek yemeye hazırlanan Ben'e odaklanır. Ülkede olan bitenden habersiz tüm aile fertleri “bilmemenin ya da görmemenin” verdiği huzur ve mutluluk içinde gülümsemektedir. Ancak gözaltında işkence edilen küçük Jonathan ile babası Gordon yemeği dolayısıyla ailenin mutluluğunu böler. Gordon, oğlu Jonathan'ın aklanması için Ben'den yardım istemektedir. Ben; doğup, büyüdüğü ülkesinde beyaz azınlığın iktidarı için siyahilere acımasızca uygulanan ırkçı politikalarından habersiz Gordon'a sorar:

Ben: Üzgünüm Gordon ama bir sebepleri olmalı?

Gordon: Oğlumu tanımıyor Bay Ben. Hiçbir şey yapmadığını söylüyorsa, ona inanırım.

Ben: Yapılacak bir şey yok

Görsel 1

Gordon, Oğlu İçin Ben'den Yardım İstiyor (Ekran Görüntüsü)

Gordon ve Jonathan evden çıkarken küçük Johan babasına “Jonathan'ın korkunç görüldüğünü” söyler. Ben, kendinden emin bir şekilde oğluna döner ve aynı cevabı verir. “Mutlaka bir şey yapmıştır.” Dolayısıyla dramatik anlatı boyunca her seferinde maddi gerçekle çelişmek pahasına tekrarlanacak “yapacak bir şey yok” nakaratı ilk kez ortaya çıkar. Ben yakın bir zamanda bu ruh halini hatırlayacak ve gözden geçirmek zorunda kalacaktır (Mistry, 2018). Zira hem Gordon'a hem de oğluna verdiği cevap, sıradan insanın iradesi dışında işleyen politik atmosfere yönelik bir tür meşrulaştırma kolaylığından başka bir şey değildir. Ne var ki, filmin ilerleyen sahnelerinde -üstelik bizzat Ben'in şüpheleri arttığında- bu kez aynı cevabı kendi yakın çevresinden duyacaktır. Dolayısıyla Ben gibi sıradan beyazların sığındığı bu cevabın ardında rejime yönelik kör bir iman bulunmaz. Bu durum organize kötülüğü “görmemenin” sorumsuzluğuna sığınma kolaylığından kaynaklanır. Oysa sessizliğin, sessiz kalmalarının onları da kötülüğe ortak ettiğinin farkında değildiler.

Bir sonraki sahnede ülkede olup-bitenlere öfke içindeki oğluyla konuşmaya çalışan Gordon görülür. Rejimin siyahi öğrencilerin Afrikaner dilinde ders almalarına yönelik politikaları uygulamaya geçirmesi üzerine ülke genelinde büyük bir öfke dalgası patlak vermiştir⁴. Jonathan da düzenlenecek protesto gösterisine katılmak istemekte ancak babası izin vermemektedir.

4 Öğrenci lideri Steve Biko'nun önderliğinde Haziran 1976'da gerçekleştirilen protesto gösterisine polis müdahalesi 20 çocuğun ölümüne ve 1000'den fazla öğrencinin yaralanmasına sebep olmuştur. Stewo ve diğer ilçelerdeki protestolarda toplam 575 insan hayatını kaybetmiştir. Bu katliam, Güney Afrika'nın ırkçılıkla mücadele tarihine “Kanlı Çarşamba” olarak geçmiştir (Karaağaçlı ve Turgut, 2019, s. 5).

Gordon: Diğerlerinin ne söylediği umurumda değil. Miting falan yok. Okula gidiyorsun.

Jonathan: Ama yarın okulda kimse olmayacak baba.

Gordon: Bay Ben'e ne söylerim, teşekkür ederiz ama oğlumuz okumak istemiyor mu?

Jonathan: Anlamıyorsun baba. Afrikanca okursak bir geleceğimiz olmaz. Onlar postacı, madenci olmamızı istiyorlar.

Gordon: Ya da benim gibi bir bahçıvan?

Jonathan: Herkes senin bilge bir adam olduğunu bilir, sana akıl danışmaya gelir. Sen bir avukat olmalıydın baba. Ama nesin sen?

vurulmuş çocukların kanlı bedenleriyle dolacaktır. Kurşunlardan kaçabilenlerse gözaltına alınır. O esnada gözaltına alınanlar arasında Jonathan da vardır. Şiddetle dağıtılan miting sonrasında babası Gordon ve babasının yakın arkadaşı Stanley (Zakes Mokaie) Jonathan'ı ne kadar ararlarsa arasinlar ondan bir daha haber alamazlar. Gözaltına alınmıştır ama gözaltı listelerinde adı yoktur. Bölgedeki tüm hastane hatta morga baksalar da bir iz bulamazlar.

Görsel 2

Siyahi Gençlerin Protestosu (Ekran Görüntüsü)

Devam eden sahne protesto gösterisine açılır. Tamamı siyahi öğrencilerden oluşan kalabalık kitle ana cadde üzerinde ilerlemekte, caddeyi kesen sokaklardan akan gençlerin katılımıyla giderek büyümektedir. Ancak bir anda kalabalığın önünü kesen kolluk güçlerinin mitingin yasadışı olduğunu söylemesi üzerine çocuklar, "Nkosi Sikelel i Afrika-Tanrı, Afrika'yı Korusun" adlı kurtuluş ilahisini⁵ hep bir ağızdan söyleyerek karşılık verir. Aynı anda polis mitinge müdahale eder, çocuklar ise şarkı söylemeye devam eder (IMDB, 2022). Ancak bir anda müdahale acımasızlaşır, önce bir yerlerden gaz bombaları atılır, ardından hedef gözetmeksizin üstelik gerçek mermilerin ateşlendiği silahlar devreye girer. Birkaç saniye içinde sokak

Çaresizlik içindeki Gordon işe döner. Ben evin bahçesinde oğluyla vakit geçirmektedir. Gordon'a nerelerde olduğunu sorar. Gordon yanıtlamaz. Biraz üstüne gidince acı içinde "çocuklarımızı öldürüyorlar" diyebilir. Ülkede olanlara birinci elden tanıklık eden biriyle ilk defa konuşuyor olmanın rahatsızlığı içindeki Ben, Gordon'ın bu kez kararlı bir ifadeyle "onların cesetlerini gördüm" demesi üzerine sarsılır. Ciddileşir ve avukat Ian McKenzie'yi (Marlon Brando) arar. Ertesi gün insan hakları savunucusu avukattan Jonathan'ın öldürüldüğünü öğrenen Ben, bir yandan nicedir görmezden geldiği ülkesinin gerçekleriyle yüzleşirken, diğer yandan acı haberi Gordon'a iletmek zorunda kalır. Küçük Jonathan cesedini kimse al(a)mayınca bilinmeyen

5 Şarkının söylendiği sahne filmin umutlu bir gelecek öngören sahnelerinden biri olarak kabul edilmektedir. 1997 yılında, Güney Afrika'nın ilk demokratik seçimlerinden (1994) üç yıl sonra, geçmiş tanımanın ve hatırlamanın bir yolu olarak bu ilahinin açılış kıtaları milli marşa dâhil edilmiştir (Mistry, 2018).

bir yerlere gömülmüştür. Ben'in sükûnet tavsiye ederek Jonathan'ın gömüldüğü yeri bulabilmek için *"yapabileceğimiz bir şey yok"* demesi üzerine öfkelenen Gordon; *"işkençe ettiklerinde de bunu söylemişsiniz ama o benim oğlum"* cevabını verir.

Oğlunu aramaya girişen Gordon gözaltına alınan çocuklardan polisin hücredeki çocuklara işkençe yaptığını öğrenir. Jonathan'ın bitişik hücresinde tutulan çocuklardan biri uzunca süre çığlıkları duyduğunu ama bir süre sonra seslerin kesildiğini ve Jonathan'ın aceleyle hastaneye götürüldüğünü söyler. Görgü tanıklarından yazılı ifade toplayan Gordon'ın evi basılır, imzalı ifadelerin olduğu kâğıtlara el konularak, gözaltına alınır. Gordon'ın karısı Emily'nin (Thoko Ntshinga) haber vermesi üzerine Ben yeniden meseleye dâhil olur ve polis merkezine gider. Burada, karakolda, rejimin acımasız yüzü olduğundan habersiz Yüzbaşı Stolz (Jurgen Prochnow) adında bir polisle tanışır. Organize kötülüğün öznesi olan Stolz son derece ikna edici hatta güven verici bir adam gibi konuşur onunla. Hâlbuki karakolun bir başka bölümünde acımasızca işkençe edilen Gordon'ın kanlar içindeki bedenine işkençe yaptıran bizzat kendisidir.

Hannah Arendt'e göre kötülüğün en ürkütücü yanı; sıradan insanların körü körüne inandıkları ya da hayatlarını vakfettikleri bir ideolojiye sahip olmaksızın da verili olanı sorgulamadan ya da sadece sessiz kalarak kötülüğün neden olduğu bir büyük suçun parçası olmalarıdır. Bu nedenle hayatlarını kötülüğün farkında olmadan tüketen, fikirsizleşme hali içindeki sıradan insanlarda Şekspiryen dramlarda görülen türden uğursuz bir derinlik aramak gereksizdir. Ancak bu denli fikirsizleşme hali, hem de her seferinde insan bünyesinde saklı şeytani güdülerin vereceği zararın toplamından daha büyük yıkıma neden olur. Dolayısıyla sebebi, affı, intikamı ya da ikamesi olmayan kötülüğün kaynağında, gerçeklere karşı kayıtsız aklın körleşmesi bulunmaktadır (2009, s. 258-292). Şimdi gerçekler karşısında körleşenlerin çoğunlukta olduğu hâkim atmosferde boğulma sırası Ben'e gelmiştir. Üstelik kendi evinin bahçesinde *"masum bir adamın tutuklanması için bir sebep bulamayan"* arkadaşlarına hatta ailesine; *"tek istediği oğlunun*

cesediydi" diyebilmektedir ancak. Oysa kısa süre öncesine kadar rejimin şiddet ve sömürü politikalarını görmezden gelen sessiz ve makbul ortaklardan biriyken; önce Jonathan'ın başına gelenler, sonra yıllardır yanında çalışan Gordon'ın polis gözetiminde "intihar ettiğinin söylenmesi" duyduklarını hatta gördüklerini sorgulamasına neden olmuştur. Ben'in durumunu ilk fark eden Susan (Janet Suzman) olur. Zira gözlerinin önünde bambaşka bir adama dönüşen kocasının ailesi için nelere mal olabileceğinin farkındadır. Ancak bu noktadan sonra Ben'in fazlaca yapacak bir şeyi kalmamıştır. Gordon'ın yakınlarıyla beraber önce avukat McKenzie'yle sonrasında da Melanie (Susan Sarandon) adındaki muhalif gazeteciyle işbirliği yaparak Gordon'ın ölümü ardındaki gerçeklerin peşine düşer. Avukat McKenzie başlangıçta *"yapacak bir şey olmadığını"*, açmayı düşündüğü davadan vazgeçmesi gerektiğini söylediğinde *"oğlu dövüldüğünde kendisinin de Gordon'a böyle söylediğini"* hatırlar. Şimdi ölümlerin gözlerini kapayan yaşayanlar sahneden çekilmekte ve yaşayanların gözlerini açan ölümlerin zamanı başlamaktadır.

Görsel 3

Avukat McKenzie Duruşma Esnasında (Ekran Görüntüsü)

Dava açılır ancak duruşma göstermelik, yargıç taraflıdır. Zira ırkçı rejimin kılıcı Yüzbaşı Stolz sanık kürsüsündedir, ama her halinden kendini yargıcın hatta yargı sisteminin üzerinde gördüğü belli olmaktadır. Yüzbaşı, savunma konuşmasında Gordon'ı vahşi bir hayvana benzetir ve kendi iradesiyle intihar ettiğini söyler. Avukat yüzbaşıya işkençe fotoğraflarını gösterir ve *"bu fotoğraflara bakınca utaniyor musunuz?"* diye sorar. Öfkelenen yargıç, avukata amacını sorması üzerine *"asıl vahşi hayvanın kendisi olduğunu ispatlamak"* cevabını verir, dava derhal reddedilir.

Ben, davanın reddedilmesi üzerine oğlu ve kocasını rejim polisi tarafından işlenen cinayetlere kurban veren Emily'yi teselli etmeye çalışır. Ertesi gün birbirlerine sarıldıkları esnada çekilen fotoğrafları manşetlerdedir. Gazeteyi uzatan kızının “*Sen ve o kaffir⁶ kadın, âşıklar gibi görünüyorsunuz*” diye çıkışması üzerine kızına döner, şöyle bir bakar ve susmayı tercih eder. Zira fotoğraflarda özür dilemesini gerektiren bir şey bulamaz. Çalıştığı okulda da öğretmenler odasında gazeteye bakılmaktadır. Ben odaya girdiğinde öğretmenler tarafından dışlanır. Zaten bir süre sonra müdür işine son verecektir. İşe son verme konuşmasında okul müdürü; “*sen bir Afrikanersin, bir tarih öğretmeni, senin ilk yükümlülüğün öğrencilerindir*” diye çıkışır. Ben “*onları eğitiyorum*” cevabını verir. Müdür de “*bu bir sadakat meselesi,*” der. Ben “*kime?*” cevabı verince müdür, “*halkına*” yanıtını verir. Ben, odadan çıkmak için kapıya yönelir. Bu sırada müdür “*bir şey daha, oğlun da buraya gelmese iyi olur, burada hainlere ihtiyacımız yok*” diye seslenir. Bunun üzerine döner ve müdüre tokat atar. Müdür, hiyerarşi üreten en önemli ideolojik aygıtlardan biri olarak okulun (Althusser, 2000) bu çok önemli işlevini hatırlatmak istemiştir. Ben, hiyerarşiye tokat atarak, karşılık verir.

Ben her taraftan sıkıştırılmaktadır. Küçük oğlu Johan hariç tüm ailesi karşısındadır. Bütün iyimserliğiyle olup bitenlerin farkında olmadıklarını düşünen Ben, “*mahkemede olsaydın, olanları görseydin, böyle düşünmezdin*” dediği karısının “*oradaydım*” demesi üzerine en yakınındakilerin bile küçük şeyler uğruna büyük bir kötülüğe gözlerini kapatabileceklerini fark eder. Ben'in şaşkınlığı; “*canavarca bir eylemin ardında ancak ve ancak bir canavarın olabileceği*” (Bauman ve Donskis, 2020, s. 34-35 ve 49) kabulünü yerle bir eden tekinsizlikten kaynaklanmaktadır. Canavar olmadığı aşikâr olan karısının bile üstelik mahkeme salonunda tüm olup, bitenlere tanık olmasına rağmen bunları görmezden gelmekteki ısrarını bizzat kendi ağzından dökülen; “*sence siyahilerin eline fırsat geçseydi daha kötüsünü bize yapmazlar mıydı? Sence onlar kazansa*

bizim güzel, sessiz ve barışçıl hayatlarımızı yaşamamıza izin verirler miydi?” cümleleri açıklar. Susan yanılmaktadır. Güney Afrika “zulme uğramış kurbanların, günü geldiğinde zulmedenlere bedel ödetmek için fırsat kollayacağına ilişkin” kaygıların aksine uzun ve karanlık bir dönemin ardından kalıcı barışın “eskinin intikamı peşinde koşmak yerine gerçekten barışarak” kurulabileceğini tüm dünyaya göstermiştir. Bauman'ın belirttiği gibi (2020, s. 50); barışın temeli için Roma Senato'sunu kanlı tartışmalarla dolu geçmişin anılarını mahkûm etmeye çağıran Cicero ya da Fransız devrimi ardından kral ile ailesinin katli dâhil olmak üzere tüm canavarlıkların unutulmasını isteyen XVIII. Louis örneğinde olduğu gibi, Nelson Mandela'nın öncülüğünde Güney Afrikalı siyahiler, beyazların yersiz kaygıları aksine, geçmişin nefretini sürdürmek yerine birlikte gelecek kurmayı başarmıştır.

Sonuç olarak olaylar hızlanır. Küçük Jonathan ile babası Gordon'ın ardından annesi Emily de öldürülür. Ben ve küçük oğlu Johan gerçeklerin üstünü örtmeye kararlı polislerin bombalı saldırısından kıl payı kurtulur. Bunun üzerine Ben, gazeteci Melanie'ye dava için vakit kalmadığını ve ellerindeki ifadelerin mutlaka gazetelerde yayınlaması gerektiğini söyler. Zorlu bir mücadeleden sonra Melanie belgeleri yayınlamayı başarır. Böylece özel kuvvetlerin barbarlığı ifşa olur. Takip eden sahnede Ben'le Melanie arasında geçen diyalog ülkenin geleceği adına umut vericidir.

Görsel 4

Ben ve Melanie Konuşuyor (Ekran Görüntüsü)

6 Güney Afrika argosunda siyahilere hitaben kullanılan ırkçı ifade (Tureng, 2022).

Melanie: Ne düşünüyorsun?

Ben: Artık hiçbir şey ama hiçbir şey eskisi gibi değil.

Melanie: Biliyorum.

Ben: Bilmiyorsun. Onlarla aynı taraftaydım. Yalanlarına hep inandım.

Melanie: Ama oğlun inanmayacak.

Ursula Le Guin "*Omelas'ı Bırakıp Gidenler*" öyküsünde mutluluğu, tutsak bir çocuğun mutsuzluğu üzerinden tarif eder. Buna göre (2011, s. 293-300) Omelas adındaki kentte yaşayanların mutluluğu, esaret altında tutulan küçük bir çocuğun mutsuzluğuna bağlıdır. Talihsiz çocuğu görmek serbest olsa da, hiç kimse çocuğun durumunu düzeltmek için bir şey yapmamaktadır. Zira onların gözünde çocuk salıverilse bile özgürlüğe yabancılaşmış, mutlu olamayacak kadar hissizleşmiş ve aşağılanmış görülmektedir. Ancak yine de zavallı çocuğun içler acısı halinden rahatsız olan kimi vicdanlı insan Omelas'ı bırakıp, gitmektedir. Ben Tu Doit, ülkesini bırakıp gidenlerden biri olmak yerine kendisine çizilen sınırlar dâhilinde kaldığı sürece ailesiyle birlikte vaat edilen mutlu bir hayatı bırakacak kadar cesurdur. Bu cesaretiyle çocuğunu da kötülüğün sessiz ortağı olmaktan kurtarmaktadır. Elbette siyahilerin mücadelesi çok zorlu olmuştur ama beyazların egemenliği altındaki bir ülkede siyahilerden yana tutum alan bir beyaz için de her şey hayli zordur. Zira Apartheid rejimi esnasında "beyaz ya da beyaz olmayan" şeklinde söylem düzleminde kullanılan karşıtlık, özellikle siyahi bilincin gelişmesi ve rejime muhalif hareketlerin güçlenmesiyle birlikte ten rengine yönelik basit bir tarif olmaktan çıkarak, politize olmuş ve politik hareketlere aidiyeti temsil edecek şekilde anlamsal bağlamda genişlemiştir.

Tartışma ve Sonuç

İrkçi Apartheid rejimi açısından sonun başlangıcı, kronolojik bakımdan Berlin duvarının yıkıldığı ve soğuk savaşın fiilen sona erdiği, tarihte hiç olmadığı kadar üstelik küresel düzlemde liberal rüzgârların güçlü bir şekilde estirildiği yıllara tekabül etmektedir. Bu minvalde özellikle *Özgürlük Çığılığı* (1987) ve *Kuru Beyaz Bir Mevsim* (1989) gibi gerçekleri görünür kılan sinema filmlerinin küresel izleyici üzerindeki güçlü etkileri de dönemin Güney Afrika hükümetine karşı dünya genelinde oluşan tepkileri büyütüştür. Dolayısıyla Güney Afrika'da

geçtiğimiz yüzyılın büyük bir bölümünde hüküm süren ırkçı şiddet ve sömürüye dayalı Apartheid rejimi, çığ gibi büyüyen tepkilere dayanamayarak, yerli halklara yönelik yapıcı adımlar atmak ve barışçı politikalar üretmek zorunda bırakılmıştır. 1990 yılında çıkarılan genel aflu Nelson Mandela özgürlüğüne kavuşmuş ve 1994 yılında yapılan seçimlerde devlet başkanı seçilmiştir. Böylece Apartheid rejimi sona ermiştir. Mandela'nın özgürlüğe kavuştuğu 1990 yılından devlet başkanı seçildiği 1994 yılına kadar direnişçiler ile ırkçı rejim arasındaki şiddetli çatışmalarda 14300 kişi hayatını kaybetmiştir (Büyüktavşan, 2021, s. 38). Yine de Mandela toplumsal uzlaşmayı sağlayarak siyahlarla beyazların barış içinde yaşadığı bir toplumu inşa etmeyi başarmıştır.

André P. Brink'in aynı adlı romanından sinemaya uyarlanarak, Euzhan Palcy tarafından yönetilen *Kuru Beyaz Bir Mevsim* (1989) adlı sinema filmi her ne kadar kurgusal karakterler üzerinden ilerliyor olsa da, bir bütün olarak bakıldığında anlatılan hikâyeye tarihsel gerçeklere dayanmaktadır. Filmde dünyanın gözü henüz Güney Afrika'ya kapalı olduğu ve Apartheid rejiminin hüküm sürdüğü bir dönemde ırkçı şiddet ve sınıf sömürüsüne dayalı uygulamalar tüm çıplaklığıyla ortaya koyulmaktadır. Temel olarak 1975 yılında uygulamaya konan siyahilere yönelik ayrımcı eğitim politikalarına karşı 1976 yılı başından itibaren artan siyahi gençlerin protesto gösterileri ve rejim güçleri tarafından yapılan acımasız saldırılar neticesinde büyüyen toplumsal muhalefete odaklanılmaktadır. Johannesburg yakınlarında genellikle varlıklı beyazların ikamet ettiği bir banliyöde yaşayan kendi halinde bir tarih öğretmeni olan Ben Tu Doit üzerinden ilerleyen filmde; kahramanın tanık olduğu bir dizi olay neticesinde ülkesinin gerçekleriyle yüzleşmek zorunda kalması ve nihayet güvenli alanından çıkarak; ırkçı şiddet ve sömürüye dayalı rejimin farkına varması hikâyeye edilmektedir. Dolayısıyla filmi esas tesirli kılan şey kahramanın, kendisini kuşatan maddi gerçekliğin farkına varması ve dünyayı mağdurun gözünden görerek, sancılı bir süreç neticesinde tercih ya da önceliklerini değiştirmesidir. Buna göre, Ben Tu Doit, yakın çevresinde mağdur edilen siyahilerin

yaşadıklarına tanık oldukça, rejimin öznesi olduğu organize kötülüğün parçası olmayı reddeder. Bu tutumu nedeniyle eşini, yetişkin kızını ve yakın çevresindeki dostlarını birer ikişer kaybeden Ben, başından itibaren kendisini anlayan ve babasına güvenmekten asla vazgeçmeyen küçük oğlu Johan aracılığıyla ülkesinin huzur ve barış dolu geleceğine ilişkin umutları büyütmektedir. Güney Afrika'da ulaşılan zaferin asıl sahipleri elbette siyahilerdir. Ancak filmde de gösterildiği gibi Ben Tu Doit, Melanie, McKenzie ve hatta Johan gibi az sayıda sıradan beyaz da ırkçı şiddetin sessiz ortağı olmayı reddetmiştir.

Kaynaklar

Althusser, L. (2000). *İdeoloji ve devletin ideolojik aygıtları* (4. Baskı). (Y. Alp ve M. Özışık, Çev.). İletişim.

Arendt, H. (2009). *Kötülüğün sıradanlığı*. (Ö. Çelik, Çev.). Metis.

Bauman, Z. & Donskis, L. (2020). *Ahlaki körlük- Akışkan modernlikte duyarlılığın yitimi*. (A. E. Pilgir, Çev.). Ayrıntı.

Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *BEÜ SBE Derg.*,7(1), 231-274.

Biko, S. (2002). *I write what i like*. University of Chicago.

Blackwood, B. (1930). Racial differences in skin-colour as recorded by the colour top. *The Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland*, 60, 137-168.

Brink A.P. (1991). *Kuru beyaz bir mevsim*. (Z. Kocataş, Çev.). Can.

Britannica, T. Information Architects of Encyclopaedia (2022a, July 20). *Bantu education act: facts & related content*. <https://www.britannica.com/facts/Bantu-Education-Act>.

Britannica, T. Information Architects of Encyclopaedia (2022b, July 20). *Freedom charter*. <https://www.britannica.com/topic/Freedom-Charter>.

Büyüktavşan, H. Z. (2021). Güney Afrika'daki ırkçı apartheid rejimi: 1948-1994. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Afrika Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 26-41. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/africana/issue/65507/1013792>.

Clark, N. & Worger, W. (2004). *South Africa: the rise and fall of apartheid*. Taylor Francis.

Cottrell, R. (2005). *South Africa: a state of apartheid*. Chealse House.

Fatton, R. (1986). *Black consciousness in South Africa*. Suny.

Fox, D. (1969). *The research process in education*. Holt, Rinehart & Winston.

Freeman, M. (2006). *Truth commissions and procedural fairness*. Cambridge University.

Grawitzky, R. (2013). *The role of the ILO during and ending apartheid*. History.

Hadfield, L. (2016). *Black consciousness community programs in South Africa*, East Lansing. Michigan State University.

IMDB (2022). *Kuru beyaz bir mevsim / A dry white season synopsis*. <https://www.imdb.com/title/tt0097243/plotsummary#synopsis>.

Tureng The Multilingual Dictionary (2022). *Kaffir*, <https://tureng.com/tr/turkce-ingilizce/kaffir>.

Karaağaçlı, A. & Turgut, Ü. (2019). Güney Afrika'da yerli halkın ırkçılıkla mücadelesi. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, (43), 1-7. <https://doi.org/10.17498/kdeniz.552078>.

Karasar, N. (1982). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel.

- Le Guin, U. K. (2011). *Omelas'ı bırakıp gidenler*. (Ü. Altuğ, Çev.). Rüzgarın on iki köşesi içinde (ss. 293-300). İstanbul: Ayrintı.
- Liamputtong, P. (2013). *Qualitative research methods*. Oxford University.
- Mistry, J. (2018, December 11). A dry white season: justice against the law. The Criterion Collection. <https://www.criterion.com/current/posts/6095-a-dry-white-season-justice-against-the-law>.
- Mufson, S. (1990). *Fighting years*. Beacon.
- Weinstein, P. (Producer) & Palcy, E. (Director). (1989). A dry white season [Movie]. ABD: Metro-Goldwyn-Mayer Pictures.
- Palcy, E. (2022), *About Euzhan Palcy*. <http://www.euzhanpalcy.net/about>.
- Tural, N. (2012, Aralık 18), Güney Afrika'da siyahların 'apartheid' mücadelesi. T24. <https://t24.com.tr/haber/guney-afrikada-neler-olmustu-1,219930>.
- Uçkan, G. (1986). *Çağdaş sömürgecilik ve emperyalist yayılma*. Yarın.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008), *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. Baskı). Seçkin.

Extended Abstract

The study examines the struggle against the apartheid regime in South Africa, where all non-white immigrants, especially indigenous peoples, were subjected to racial discrimination for a large part of the last century, and the films that focus on this struggle. For this purpose, the historical developments regarding the process that began with the discovery of the country in the sixteenth century and continued with the exploitation of the country through traditional methods are discussed in the section following the introduction of the study. In addition, the struggle against the regime by indigenous peoples and opposition movements since the second half of the twentieth century,

when colonial racism was institutionalized, is also given a wide coverage in the study. The research universe of the study includes "Cry Freedom (1987), A Dry White Season (1989), Goodbye Bafana (2007), Invictus (2010), Winnie Mandela (2011), Mandela: Long Walk to Freedom (2014)", a total of six feature films. Some of the selected films are personalized stories against the apartheid regime: the rest are a series of glorifications aimed at achieving the ideal of coexistence. The sample for the study was selected through purposive sampling. A Dry White Season (1989), adapted by Euzhan Palcy from Andre Brink's novel of the same name, was included in the sample because it puts the struggle against the regime at the center of its dramatic narrative. Set in South Africa, the movie depicts a period when the Apartheid regime was brutally enforced. The movie is about a white teacher's realization of her life surrounded by class exploitation and racist violence. The fact that the black director directed the movie as a result of interviews with the victims of the apartheid regime in order to experience the first-hand damage it inflicted on the indigenous people reveals that novels or films cannot be considered independent from the political, economic and social conditions of the period in which they were produced. Therefore, purposive sampling was chosen because the method leaves no room for contingency and allows analyses of research topics with a predetermined end goal. The choice of the movie was influenced by the backbone of the dramatic narrative, which is "the white hero who, as a result of a series of events he witnesses, leaves his safe space and becomes aware of the material reality based on racist violence and class exploitation". The focus of the study, "the hero's changing preferences as he sees the material reality through the eyes of the victim and his struggle not to be a silent partner in racist violence" is tried to be understood through descriptive analysis. While the hero of the film, Ben Tu Doit witnesses the experiences of the black victims in his immediate surroundings, he refuses to be a part of the organized evil of which the regime is the subject. Because of this attitude, Ben loses his wife, adult daughter and close friends one by one, and through his young

son Johan, who understands him from the very beginning and never stops trusting his father, he raises hopes for a future of peace and tranquility for his country. The study draws attention to the decisive power of cinema on dissident movements and social change. Cinema is an important tool for understanding social reality. Although *A Dry White Season* (1989) is based on fictional characters, the story as a whole is based on historical facts. The movie reveals the practices of racist violence and class exploitation at a time when the eyes of the world were still closed to South Africa and the apartheid regime was in force. The beginning of the end for other racist apartheid regime corresponds chronologically to the years when the Berlin Wall was torn down and the Cold War actually ended, more than ever before in history when the liberal winds were blowing strongly on the global level. In this respect, the powerful impact of films such as *Cry Freedom* (1987) and *A Dry White Season* (1989) on the global audience also magnified the worldwide reactions against the South African government of the period. The apartheid regime, which ruled South Africa for most of the previous century, based on racist violence and exploitation, could not withstand the avalanche of reactions and was forced to take constructive steps and produce peaceful policies towards indigenous peoples. The symbol of the struggle against the apartheid regime is undoubtedly Nelson Mandela. Mandela was released with a general amnesty in 1990 after 27 years in prison. He was elected president in the elections held in 1994. Under Nelson Mandela's leadership, black South Africans - as emphasized in the movie *A Dry White Season* - were able to build a future together instead of perpetuating the hatred of the past, contrary to the unfounded concerns of whites.

Yazar Bilgileri

Author details

*(Sorumlu Yazar **Corresponding Author**) Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Arel Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Radyo Televizyon Programcılığı, serkandora@arel.edu.tr, Orcid: 0000-0002-8817-996X

**Doç. Dr., İstanbul Haliç Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, msadakovglu@gmail.com, Orcid: 0000-0002-4359-4828

Katkı Oranı

Author Contribution Percentage:

Birinci yazar % 50 First Author % 50

İkinci yazar % 50 Second Author % 50

Destekleyen Kurum/Kuruluşlar Supporting-Sponsor

Institutions or Organizations:

Herhangi bir kurum/kuruluştan destek alınmamıştır. None

Çıkar Çatışması

Conflict of Interest

Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır. None

Kaynak Göstermek İçin

To Cite This Article

Dora, S. & Sadakaoğlu, M. C. (2024). İrkçi şiddetin sessiz ortağı olmak: Kuru Beyaz Bir Mevsim'de Güney Afrika Apartheid rejimini yeniden hatırlamak. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (66), 21-35. <https://doi.org/10.47998/ikad.1301166>